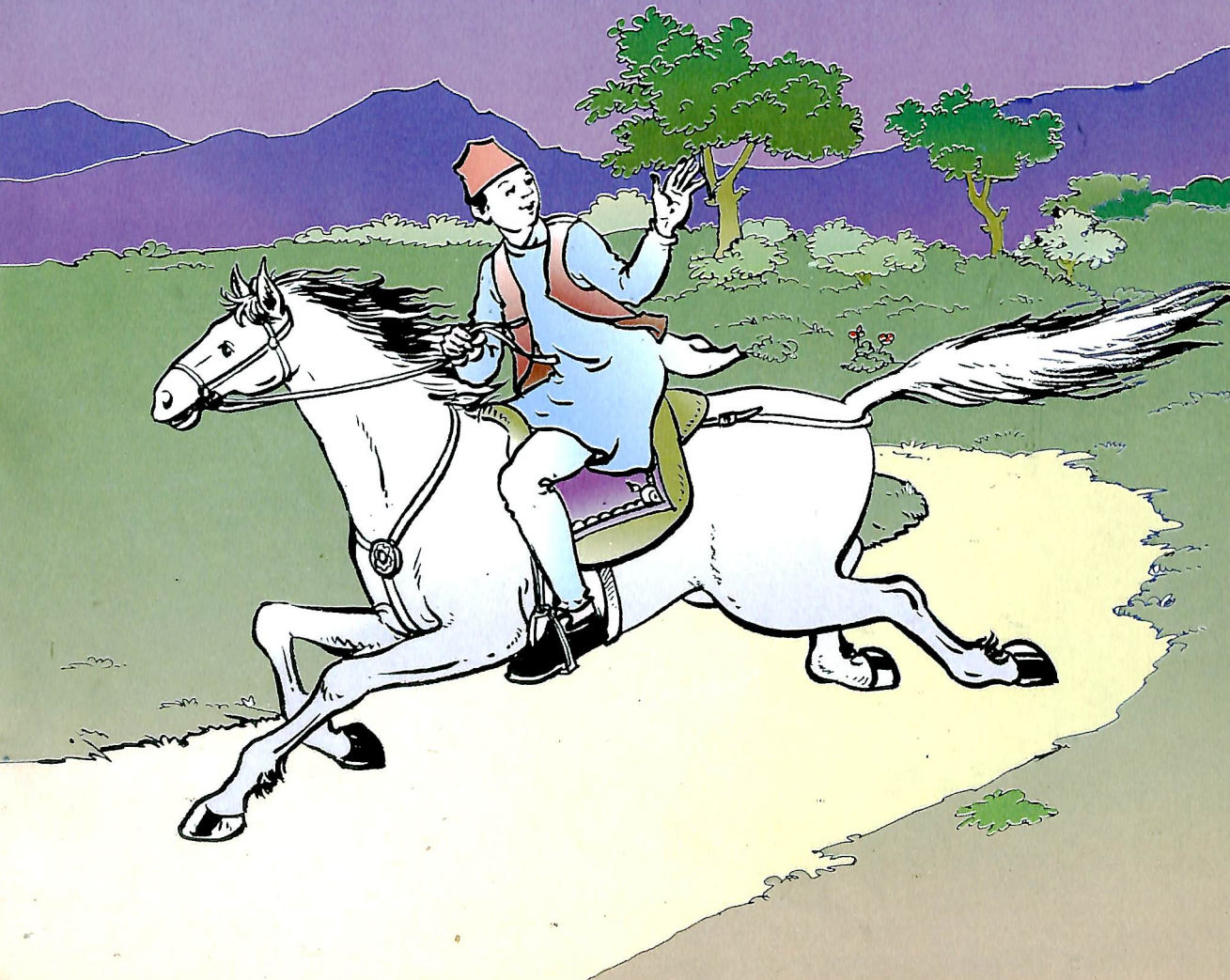

बाल सन्दर्भसामग्री
बाल बोध - २२

चतुरेको चर्तिकला

कथा सङ्ग्रह

बाल सन्दर्भसामग्री

बाल बौध - २२

चतुरेको चर्तिकला

(कथा सङ्ग्रह)

श्री ५ को सरकार
शिक्षा तथा खेलकुद मन्त्रालय
पाठ्यक्रम विकास केन्द्र

प्रकाशक : श्री ५ को सरकार
शिक्षा तथा खेलकुद मन्त्रालय
पाठ्यक्रम विकास केन्द्र
सानोठिमी, भक्तपुर

पुनर्लेखन : गोरखबहादुर सिंह

भाषा सम्पादन : गणेशप्रसाद भट्टराई

दृष्टान्त चित्र : श्रीहरि श्रेष्ठ

आवरण : नवीन्द्र राजभण्डारी

कम्प्युटर लेआउट : नन्दमाया सिटौला

© सर्वाधिकार प्रकाशकमा निहित

पहिलो संस्करण : २०५८ वैशाख

प्राक्कथन

बालकालिकाहरूका ज्ञान, सीप तथा अभिवृत्ति बढाउन, मनोरञ्जन प्रदान गर्न र मानसिक तथा बौद्धिक विकासका लागि सन्दर्भसामग्रीहरू उपलब्ध हुनु अत्यावश्यक ठानिन्छ । यस्ता विविध सन्दर्भसामग्रीहरूले विद्यार्थीहरूलाई लगनशील र अध्ययनशील बनाई पाठ्यपुस्तकमा भएका विषयवस्तु सजिलै ग्रहण गर्न सहयोग पुऱ्याउँछन् । उल्लिखित कुरालाई मनन गरी पाठ्यक्रम विकास केन्द्रले पाठ्यपुस्तकका अतिरिक्त अन्य पाठ्यसामग्रीहरू पनि प्रकाशन गर्दै आएको छ ।

विद्यार्थीहरूको सर्वाङ्गीण विकास गराई उनीहरूमा जिज्ञासु प्रवृत्ति र सिर्जनात्मक क्षमता अभिवृद्धि गराउनका लागि सन्दर्भसामग्री निर्माण गर्ने क्रममा पाठ्यक्रम विकास केन्द्रले यो शृङ्खला तयार पारेको हो । हाम्रो देशका अधिकांश बालबालिकाहरूले पाठ्यपुस्तकका अतिरिक्त अन्य सामग्री नगण्य रूपमा मात्र पढ्न पाउने भएकाले पनि यस्ता सामग्री बढी आवश्यक र उपयोगी हुने कुरामा दुईमत हुँदैन ।

यो सामग्री विशेषतः कक्षा चार र पाँचका विद्यार्थीहरूको स्तर हेरी तयार पारिएको छ तापनि परिस्थितिानुरूप अन्य कक्षाहरूमा पनि उपयोगी हुने अपेक्षा गरिएको छ । प्राथमिक कक्षा भनेको शिक्षाको आधार भएको कुरालाई दृष्टिगत गरी शिक्षकहरूले प्रस्तुत सामग्री विद्यार्थीहरूलाई पढ्ने मौका दिई परस्पर छलफल समेत गराउन सके यसको प्रभावकारिता बढ्नेछ ।

यो सामग्री तयार पार्न सहयोग पुऱ्याउनुहुने सम्पूर्ण महानुभावहरूलाई पाठ्यक्रम विकास केन्द्र कृतज्ञता व्यक्त गर्दछ, साथै यस सामग्रीका सन्दर्भमा प्राप्त हुने सुभाव एवम् प्रतिक्रियाको हार्दिक स्वागत गर्दछ ।

शिवप्रसाद सत्याल

महानिर्देशक

पाठ्यक्रम विकास केन्द्र

सानोठिमी, भक्तपुर

कथाक्रम

२. दुई रोटीको भागबन्डा

४

४. भालेको मोल

८

६. सहरको ठूलो चोर

१३

८. देख्ने अन्धो

१९

१०. खेतको पहाड

२४

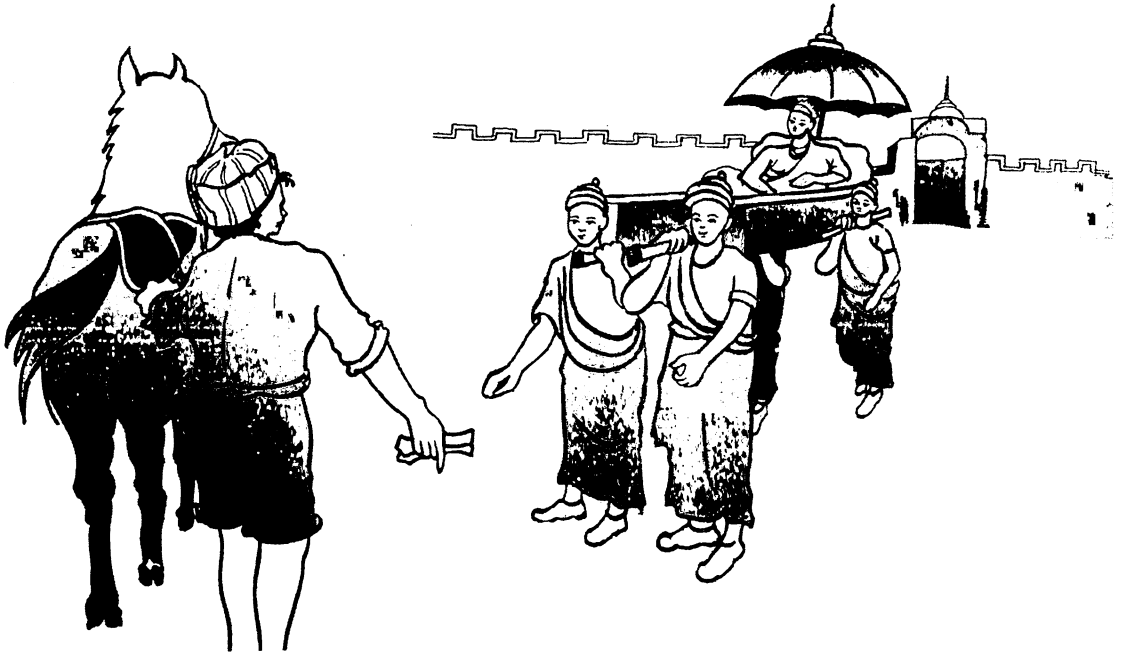
१२. ढुङ्गे भोल

३०

अचम्मको दाँत

एकपटक चतुरे कामको खोजीमा हिँड्यो । ऊ घुम्दैफिर्दै राजदरबारमा पुग्यो । संयोगवश उसले दरबारमा काम पायो । सजिलै काम पायो, त्यो त राम्रै भयो, तर काम थियो तबेलाको । तबेलाकै भए पनि चतुरेले काम गर्न मन्जुर गन्यो किनभने उसले कहिल्यै राजालाई देखेको थिएन । चतुरेको सोचाइ थियो – दरबारमा काम गरे राजालाई सजिलै देख्न पाइन्छ । तर संजोग मिलेन, महिनौं काम गरे पनि उसले राजालाई देख्न पाएन ।

एकपटक चतुरेको दाँत दुख्यो । उसको दाँत दुख्ने रोग अलिक पुरानै थियो । चतुरे दुख्ने दाँत निकाल्ने विचारमा थियो । ऊ दाँत निकाल्न दरबारकै दन्त चिकित्सककहाँ जाँदै थियो । चतुरे दरबारको प्रवेशद्वारमा पुग्यो । त्यसैवेला राजा बाहिरबाट दरबार फर्कदै थिए ।

राजां पलङमा थिए । पलङलाई चारजना बलिया मानिसले बोकेका थिए । राजा पलङमाथि पल्टिएका थिए । बूढा र कमजोर राजालाई देखेर चतुरेको आश्चर्य बाहिरै निस्क्यो, “एहे ! मैले त राजा सुन्दर, बलिया र युवक होलान् भन्ठानेको त यस्तो कमजोर र बूढा पो रहेछन् । राजा यस्ता छन् भन्ने थाहा पाएको भए कसले खान्थ्यो तबेलामा जागिर !”

राजाका पहरेदारले चतुरेको कुरा सुने ।

“हाम्रा राजाको खिल्ली उडाउने आँट कसरी गरिस् ?” राजाका पहरेदारले चतुरेलाई एउटा कोठामा थुनेर भर्नु थाले ।

“ठीक छ ! तपाईंहरू मलाई जति भकुरे पनि भर्नुस् तर खानेकुरा चाहिँ नदिनुहोला ।”
– चतुरेले दुवै हात जोड्दै भन्यो ।

“कुट्नु चाहिँ हुन्छ रे, तर खाना भने दिनुहुँदैन रे ।” – चतुरेको कुरा सुनेर राजाका मान्छे आश्चर्यमा परे ।

“किन ? किन दिनुहुँदैन खाना ?” – पहरेदारले सोधे ।

“डाक्टरले भनेका छन्, खाना खायो कि मेरो भुँडी फुट्छ रे । भुँडी फुटेपछि बाँच्ने त कुरै भएन । खाना खानेबित्तिकै मर्ने भएपछि खाना खाने पनि कुरै भएन । दुई वर्ष भयो मैले खाना नखाएको ।”

“हामीलाई उल्लु बनाउन खोजेको ? दुईदुई वर्ष नखाएर कोही जिउँदो रहन सक्छ ?”
एकजनाले चतुरेको पिठ्युँमा एक कोर्ता थप्यो ।

“कृपया नरिसाउनुस्, मैले साँचै भनेको छु ।” उसले मुख खोलेर एउटा दाँत देखाउँदै थप्यो— “मलाई यो दाँतले बचाएको छ । यो दाँतमा विचित्र शक्ति छ । यसबाट रस निस्कन्छ र त्यही रसले अघाएर म बाँचेको छु । त्यसैले म हात जोडी बिन्ती गर्छु, यो दाँत पनि नउखेलिदिनुहोला ।”

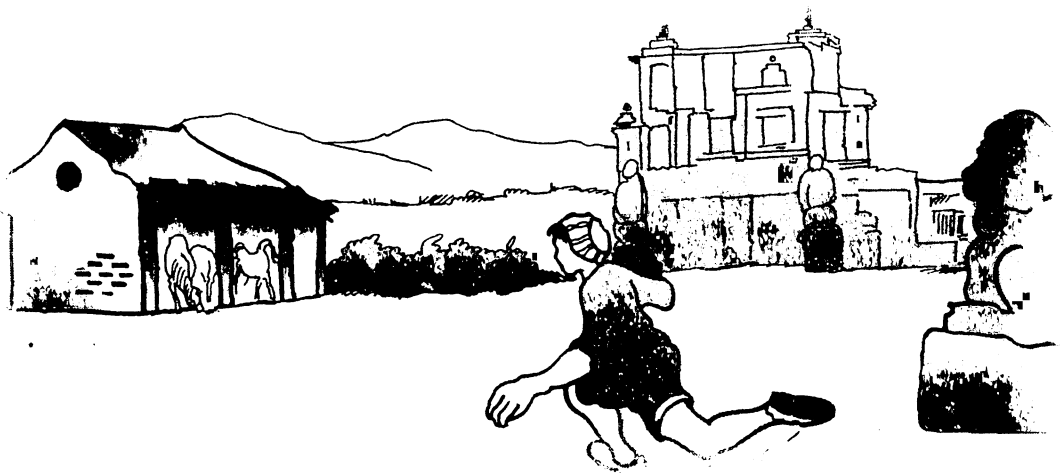
भनिराख्नुनपर्ला -

छिनभरमै चतुरेका अगाडि थालभरि खाना आयो । उसलाई जबरजस्ती खान लगाइयो । त्यसपछि चतुरेले नउखेल्नु भनेको दाँत पनि उखेलियो ।

“तँ उल्लू रहिछस् चतुरे, उल्लू ! आफ्नो रहस्य आफैँले खोलिस् । अब छिटै तँ उल्लूको भुँडी फुटेर काम तमाम हुँदै छ ।” पहरेदारले भने ।

“मलाई त भोक लागेको थियो, खाना खाएँ, दाँतले दुःख दिएको थियो, दाँत पनि उखेल्न लगाएँ । उल्लू तिमीहरू कि म ?” यति भनेर चतुरे तबेलातिर दौड्यो ।

चतुरे फुर्तीसाथ तबेलामा पुग्यो । तबेलाबाट एउटा घोडा निकाल्यो र त्यसैमा चढेर भाग्यो । एकैछिनमा उसलाई पिछ्छा गरिरहेका राजाका सिपाही चतुरेभन्दा धेरै पछि छुटे किनभने चतुरेले छानेको घोडा तबेलाको सबैभन्दा छिटो दौडने घोडा थियो ।

दुई रोटीको भागबन्डा

चतुरे सानैदेखि नै चतुर थियो । यो
कुरा ऊ स्कूलमा पढ्दै गर्दाको
तलको कथाले पनि पुष्टि गर्दछ ।

वैशाख महिनाको कुनै दिन
चतुरेलाई स्कूल जानुपर्ने थिएन,
स्कूल बिदा थियो । रूखबिरुवामा
नयाँ पालुवा पलाएका थिए ।
काफल र ऐंसेलु पाक्ने महिना
थियो, जङ्गल रमाइलो थियो ।
त्यसैले चतुरे र उसका दुईजना
साथीले गाउँ नजिकको जङ्गलमा
घुम्न जाने सल्लाह गरे ।

दिउँसो जङ्गलमा घुम्दाघुम्दै ती
साथीहरू थाके ।

“मलाई त भोकले पनि सतायो ।” चतुरे भुईँमा पल्ट्यो ।

“यसो भए खाजा खाऊँ न त ! हामीले तीनै जनालाई खाजा पुग्ने दुईओटा रोटी ल्याएका
छौँ ।” - एकजना साथीले भन्यो ।

“तर रोटी बाँड्ने कसरी, भोका तीन र रोटी दुई ?” साथीले समस्या राखे ।

“तिमीहरूले सिङ्गासिङ्गै खाऊ, मलाई त्यसैबाट आधाआधा देऊ हुँदैन ?” दुवै साथीले
मन्जुर गरे ।

तर ती साथीहरूले रोटी खाइसक्दा पनि चतुरेसँग आधा रोटी बाँकी रहेको देखे । त्यसपछि
मात्र उनीहरूलाई थाहा भयो सिङ्गो रोटी त उनीहरूलाई होइन चतुरेले पो आफ्नो भागमा
पारेछ । उनीहरूलाई रोटी थोरै पाएको भन्दा पनि उल्लू हुनुपरेकाले दुःख लाग्यो ।

चतुरे अलिक परको झरनामा पानी खान गएको मौका पारी ती दुई साथीले सल्लाह गरे,

“यो चतुरेले हामीलाई उल्लू बनायो । अब हामीले पनि उसका जुत्ता जङ्गलमा लुकाइदिऔं र उसलाई गाउँ फर्कदा नाङ्गै खुट्टा हिँड्ने बनाऔं ।”

यो कुरामा दुवैको सहमति भयो ।

“तर चतुरेलाई कसरी जुत्ता फुकाल्न लगाउने ?” एकजनाले समस्या राख्यो । सल्लाह टुङ्गिने बित्तिकै चतुरे पानी पिएर फर्क्यो । “ए चतुरे भाइ ! तिमी अगाडिको यो काफलको रूखमा चढ्न सक्छौ ?” एकछिनपछि एकजनाले सोध्यो ।

“किन ?” चतुरेले अचम्म मान्यो ।

“खास त केही होइन, मैले भनँ तिमी त्यो रूखमा सजिलै चढ्न सक्छौ; मोहन भन्छ तिमी त्यो रूखमा चढ्न सक्दैनौ । हामीले यही कुरामा बाजी थाप्यौं । अब मलाई जिताउने कि मोहनलाई जिताउने तिम्रो हातमा छ ।” उसको साथीले भन्यो ।

“यो चतुरेको त्यो रूखमा चढ्ने ढङ्ग भए जस्तो त लाग्दैन ।” अर्को साथीले उक्साउने प्रयास गर्‍यो ।

“यस्तो रूख त म सजिलै चढ्न सक्छु भन्ने कुरा यी दुवैलाई थाहा छ । तर यिनीहरूले किन मलाई उक्साइरहेका छन् ?” चतुरे अल्मलियो ।

“प्रयास गरौं के हुन्छ ?” तैपनि चतुरे रूख चढ्ने सुरसार गर्न लाग्यो ।

“चतुरे जुत्ता यहीं फुकाल्, हामी राखिदिन्छौं ।” दुईजना साथीले एकैचोटि भने ।

चतुरेलाई लाग्यो साथीको रूख चढ्ने कुरा जुत्तासँग सम्बन्धित हुनुपर्छ । होइन भने दुवै जनाले एकैचोटि जुत्ताको कुरा किन गर्थे ।

“भइहाल्यो तिमीहरूले जुत्ता राख्नुपर्दैन । साथीहरूलाई बेकारमा किन दुःख दिनु ?” चतुरेले जुत्ता फुकालेर खल्तीमा राख्यो र रूखमा चढ्यो ।

चतुरेका साथीहरूले फेरि पनि जिल्लिनुपर्‍यो ।

मुखियाको ज्वाइँ

एकदिन चतुरे दिनभरि खेतमा काम गरेर निकै थाकेको थियो । त्यसैले साँझ खाना खानेबित्तिकै ऊ सुत्ने कोठामा गयो । चतुरेले बत्ती निभाउने आँटेको थियो, ढोका ढकढक्याएको आवाज आयो । चतुरेले जाँगर नलागीनलागी ढोका खोल्‍यो । ढोकाबाहिर एकजना मानिस उभिएको थियो । त्यो ढोकाबाहिर उभिएको मानिसले भन्यो, “मलाई आज एक रात बास दिनुहोस्, मेरो घर टाढा छ, म अब धेरै हिँड्न सक्दिनँ ।”

“तर बुबा म पनि दिभरिको कामले साँझै थोकेको छु, म त सुत्नै आँटेको थिएँ । मेरी श्रीमती पनि घरमा छैनन् । त्यसैले हुन्छ भने छिमेकका घरतिर बास खोज्दा राम्रो होला ?” चतुरेले नम्र भएर भन्यो ।

“त्यसो नगर बाबु ! म बूढो मान्छेलाई अब कहाँ दुःख दिन्छौ ? मलाई एक छाक खाना र बास यहीं मिलाऊ बाबु !” - ती बूढोले नम्र भएर भने ।

चतुरे थाकेको भए पनि त्यसपछि आनाकानी गरेन - “ठीक छ, तपाईँ साँझको पाहुना, दुःखसुख गरौंला, भित्र आएर बस्नुस् ।”

चतुरेले ती बास माग्ने मानिसलाई लगेर आफ्नै कोठामा राख्दै भन्यो, “बुबा तपाईँ आराम गर्दै गर्नुस्, म तपाईँलाई खाना बनाउन जान्छु ।” उसले न्यानो कम्बल ओढ्न दियो ।

“ठीक छ ! खाना राम्रो बनाउनु; मलाई मीठो खाना खुवायौ भने तिम्रै लागि राम्रो हुनेछ, किनभने तिम्री बसेको यो गाउँका मुखिया मेरा ससुरा हुन् । तिमिले मलाई यसै पनि बास दिनै पर्‍थ्यो ।”

चतुरेलाई बास माग्नेको कुरा चित्तबुझ्दो लागेन । एक त चतुरेलाई

बास दिनै पथ्यो भन्ने कुरा मन
परेन, अर्को मीठो खाना बनाऊ
भन्ने आदेश पनि ठीक लागेन । ऊ
मुखियाको ज्वाइँ भएको कुरामा पनि
उसलाई विश्वास लागेन ।

तर यी मन नपरेका र विश्वास
नलागेका कुरालाई मनभित्रै राखेर
चतुरेले भन्यो, “ठीक छ तपाईँ
मुखियाको ज्वाइँ हुनुहुंदो रहेछ, म
तपाईँलाई राम्रो बासको व्यवस्था
मिलाउँछु । बरु एकछिन पर्खनोस् ।”

चतुरे आफ्नो कोठामा गयो र
कपडा लगाएर बाहिर निस्क्यो ।

“ल मेरो पछिपछि आउनुस् ।” चतुरे अधिअधि ज्वाइँ पाहुना पछिपछि लागे । तिनीहरूले
गाउँको गोरेटो बाटो नाप्न थाले ।

“हैन हामी कहाँ जाँदै छौ ?” अलिक पर पुगेपछि पाहुनाले सोध्यो ।

“आत्तिनु पर्दैन, तपाईँलाई राम्रो गाँसबासको व्यवस्था भएको ठाउँमा लैजाँदै छु ।” चतुरेले
जवाफ दियो ।

मीठो खाना र आरामदायी बासको कल्पनामा हराउँदै ज्वाइँ पाहुना चतुरेलाई पछ्याउँदै
गयो ।

केही बेरपछि तिनीहरू एउटा ठूलो घरको आँगनमा पुगे ।

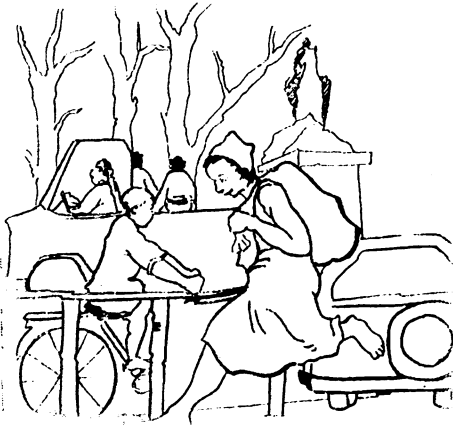
“यो घर हाम्रा मुखियाको घर हो, अर्थात् तपाईँको भनाइअनुसार तपाईँको ससुराली घर ।
तपाईँलाई मेरो घरमा बस्नुभन्दा आफ्नै ससुरालीमा बस्नु राम्रो र सुविधायुक्त होला भनेर
यहाँ पुऱ्याइदिएको ।” यति भनेर चतुरे फटाफट आफ्नो घरतिर लाग्यो ।

बिचरो त्यो ज्वाइँ भनाउँदो चतुरे ओभेल भएपछि बास खोज्न फेरि गाउँ चहार्न थाल्यो ।

भालेको मोल

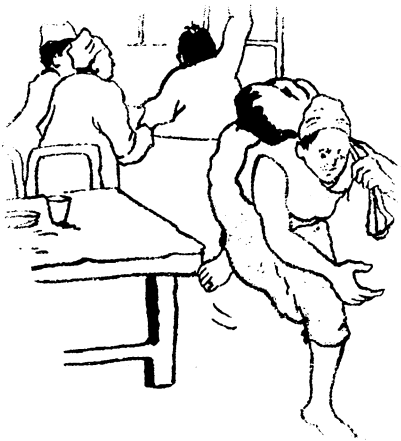
कुनै गाउँमा जैमाने नाम गरेको एउटा ठिटो थियो । एकपटक ऊ कामको खोजीमा नजिकैको बजारमा पुग्यो । जैमाने बजार पुगेर काम खोज्दै धेरै ठाउँ पुग्यो, तर काम पाएन ।

“यो सानो ठाउँमा के काम पाइन्थ्यो ?” ऊ काठमाडौँ पुग्यो ।

काठमाडौँ पुग्दा उसका खल्ली र पेट दुवै रित्तिएका थिए । भोकले साँढे सताएपछि जे पर्लापर्ला भन्दै ऊ एउटा होटेलमा पस्यो ।

होटेलमा जैमानेले दुईओटा उसिनेको अन्डा, केही पाउरोटी र चिया मगाएर खायो । जैमानेले भोक त मेट्यो तर उसँग तिर्ने पैसा थिएन । त्यसैले पसलका मानिसको आँखा छलेर ऊ लुसुकक वाहिर निस्क्यो र फटाफट आफ्नो बाटो लाग्यो ।

केही दिनको दौडधुपपछि जैमानेले एउटा ससानो उद्योगमा काम पायो । ऊ मेहनती र सिपालु थियो, राम्ररी काम गर्दै गयो । वर्षदिन बित्दानबित्दै उसले केही पैसा जम्मा गर्‍यो । उसले त्यस वर्षको दसैँमा गाउँ पुगेर बाबुआमालाई भेट्ने विचार गर्‍यो ।

“साहुजी ! यो पच्चीस रुपैयाँ लिनुस् । वर्षदिन पहिले म तपाईँकहाँ आएर दुईओटा अन्डा, केही पाउरोटी र चिया खाएको

थिएँ । त्यतिबेला मसँग पैसा
थिएन, त्यसैले पैसा तिर्न सकेको
थिइनँ । ल पैसा लिनुस् ।”

गाउँतिर हिँड्नुभन्दा पहिले
जैमाने होटेलमा पुग्यो । पहिले
खाएर पैसा नतिरेको जैमानेलाई
पटकै मन परेको थिएन ।

जैमानेको इमानदारिता देखेर
साहुले अचम्म मान्यो । “यसरी
वर्षदिन पहिलेको पैसा तिर्न
आउने मानिस पक्कै पनि बुद्ध
हुनुपर्छ ।” साहुले साच्यो ।

एकछिनपछि साहुले भन्यो, “हेर
भाइ ! चिया र पाउरोटीको त
कुरा नगरौँ तर अन्डाको
कुरा गर्दा दुईओटा अन्डाबाट

दुईओटा भाले निस्कन सक्थे । वर्षदिनमा ती भाले कम्तीमा पनि पाँच सयका हुन्थे । त्यसैले
दुईओटै भालेको नभए पनि तिमीले एउटा भालेको पैसा तिर्नुपर्छ ।”

जैमाने अत्ताल्लियो “दुईओटा अन्डाको मोल दुईसय पचास ?” साहु र जैमानेको वादविवाद
चल्यो । साहु दुईसय दिनै पर्छ भन्थ्यो; जैमाने “पच्चीस रुपैयाँ नै धेरै छ, मैले त वर्षदिन
भएकाले थपेर दिएको भन्थ्यो ।

जैमानेको भाग्य भनौँ कि संजोग तिनीहरूको वादविवाद चर्किरहेका बेला चतुरे त्यहीँ चिया
पिउँदै थियो । उनीहरूको विवाद देखेर चतुरेले साहुलाई भन्यो “साहुजी तपाईंलाई यो पैसा
र भालेको मोल म तिर्छु, हुन्छ ?”

चतुरेको कुरा साहुले मन्जुर गर्‍यो ।

“तर आज छैन भोलि ल्याइदिन्छु ।” चतुरे वेलावेला त्यो होटेलमा चिया पिउन आउँथ्यो ।
त्यसैले चतुरेको दोस्रो प्रस्ताव पनि साहुले मन्जुर गर्‍यो । चतुरेले जैमानेको पच्चीस रुपैयाँ
जैमानेलाई नै फिर्ता दियो । जैमाने पनि आफ्नो बाटो लाग्यो ।

दोस्रो दिन चिया पिउन आउँदा जैमानेले सानोसानो पोको साहुलाई दिँदै भन्यो, “ल लेऊ तिम्रो हिजोको ठिठाले वर्ष दिन पहिले खाएको अन्डाबाट निस्कने कुखुराको भालेको मोल ।”

साहुले पोको खोलेर हेर्‍यो । त्यहाँ उसिनेको मकै थियो । साहुले आश्चर्य मान्दै र केही भर्कैदै सोध्यो, “यो के दिएको चतुरे तिमिले ?”

“यो मकैको बिउ हो । साहुजी, यो मकैको बिउ छर, यसबाट फलेको मकै बेच, कम्तीमा पनि पाँचसय पाउनेछौ । यसरी तिमिले अन्डाबाट निस्केका एउटाको मात्र होइन दुईओटै भालेको मोल पाउने छौ ।” चतुरेले भन्यो ।

“तिमीलाई उसिनेको मकै उम्रिँदैन भन्ने पनि थाहा छैन ।” साहुले भन्यो ।

“उसिनेको अन्डाबाट भाले निस्कन्छ भने उसिनेको मकै पनि उम्रिन्छ साहुजी ।” साहुले चतुरेको चलाखी बुझ्यो । उसले चतुरेलाई केही जवाफ दिन सकेन ।

“भइहाल्यो त्यो ठिठाले दिएको पच्चीस रुपैयाँ त देऊ ।” केही बेरपछि साहुले भन्यो ।

एउटा इमानदार मान्छेलाई ठग्न खोजेकाले त्यो पच्चीस रुपैयाँ तिमिले पाउने गरिमाना ।”

ति भनेर चतुरे आफ्नो बाटो लाग्यो ।

काका ! म तापाईप्रति आभारी छु

एकदिन चतुरेका छिमेकी
काकाले चतुरेलाई बोलाएर भने
“ए चतुरे ! सिरुटारका
ज्वाइँलाई एउटा चिठी लेखिदेऊ
त एउटा सल्लाह माग्न छु ।”
त्यतिबेला पढेलेखेका मान्छे थोरै
थिए । चतुरे पनि ती थोरै
पढेलेखेकामध्ये एकजना थियो ।
काका लेखनुपर्ने कुरा बताउँदै
गए चतुरेले चिठी लेख्दै गयो ।

तर चिठी लेख्दालेख्दै उसलाई पनि सिरुटार जानुपर्ने कुराको सम्झना भयो र काकासँग भएको फुर्तिलो घोडा पनि सम्झ्यो । त्यसैले चिठी लेखिसकेपछि चतुरेले भन्यो । “चिठी त लेखें काका, तर मेरा अक्षर साढै नबुझिने छन् । भिनाजुलाई पढ्न गाह्रो पर्ला कि ?”

“त्यसो भए तिमी मेरो घोडा लिएर जाऊ । सिरुटार टाढा पनि छु, घोडामा गयौ भने आज पुग्छौ र भोलि फर्कन सक्छौ ।” काकाको कुराले चतुरे रमायो । घोडा चढ्न पाउँदा ऊ निकै खुसी हुन्थ्यो । तिनै ताका चतुरेलाई उसको सिरुटारको मीतलाई भेट्नै पर्ने काम परेको थियो । तर बाटो लामो भएकाले जाँगर गरेको थिएन । काकाको घोडा पाएपछि फुर्तीसाथ सिरुटारतिर लाग्यो ।

सिरुटार पुगेर पहिले चतुरेले काकाको ज्वाइँलाई चिठी दियो अनि बास बस्न मीतको घरमा गयो ।

“मीतज्यू, मैले नयाँ घर बनाएँ । मिस्त्रीहरूलाई ज्याला बुझाउन पैसा पुगेन । त्यसैले केही दिनका लागि पैसा सापट माग्न आएको ।” खाना साना खाएपछि सुत्ने बेलामा चतुरेले उसको मीतसँग कुरा राख्यो ।

सिरुटार मीतसँग पनि त्यतिबेला घरमा पैसा रहेनछ । उनले भने, “माफ गर्नुहोला मीतज्यू, मसँग अहिले घरमा पैसा रहेनछ । अर्को हप्ता आउनुस्, खोजिराख्छु ।”

अर्को हप्ता आउने सल्लाह गरेर चतुरे फर्क्यो ।

“चिठीको जवाफ ल्यायौ त ?” गाउँमा फर्केपछि चतुरेका काकाले सोधे ।

“काकाले जवाफ लिनु भन्नुभएकै थिएन । मलाई के थाहा ?” चतुरेले थाहै नपाए जस्तो गर्‍यो । “जवाफ लिनै पर्ने भए म गइहाल्छु नि काका ! सिरुटार पुगेर आउँदा थाकेको छु । दुईचार दिन थकाइ मेटौं ।”

अर्को हप्ता एकाविहानै चतुरे काकाको घरमा पुग्यो । चतुरेलाई देखेनवित्तिकै काकाले चिठीको कुरा सम्भे । चतुरे अघिल्लो हप्ता जस्तै काकाको घोडा कुँदाउँदै सिरुटारतिर लाग्यो ।

अर्को दिन सिरुटारवाट गाउँ फर्कदा चतुरेको खल्तीमा काकाको चिठीको जवाफ मात्र थिएन - मिस्त्रीलाई ज्याला बुझाउन पुग्ने पैसा पनि थियो ।

“काका ! तपाईंलाई धेरैधेरै धन्यवाद, म तपाईंप्रति आभारी छु ।” काकालाई चिठी बुझाएर घर फर्कन लाग्दा चतुरेले उसका काकालाई भन्यो । “चतुरेले दुईदुईपटक सिरुटार पुगेर मेरो काम गरिदियो, उल्टै मलाई धन्यवाद दिएर गयो । किन होला ?” चतुरेको बठ्याइँको छेउटुप्पो नपाएका काका निकैबेर सोचिरहे ।

सहरको ठूलो चोर

धेरै पहिले कुनै देशमा एकजना राजा थिए । उनी जनताको सुखसुविधाको निकै ख्याल राख्दथे । त्यसैले उनी जनप्रिय थिए ।

एकपटक उनको राज्यमा चोरीका घटनाहरू घट्न थाले । राजधानीमै पनि चोरी बढ्न थाल्यो । राजधानीमै त्यसरी चोरी बढ्न थालेपछि राजालाई जनताले के भन्लान् भन्ने लाग्यो । त्यसैले राजाले घोषणा गरे :

“सहरको चोर पत्ता लगाउनेलाई सरकारी ढुकुटीबाट एकहजार चाँदीका सिक्का पुरस्कार दिइनेछ ।”

संयोग नै भनौं चतुरे पनि त्यही सहरमा बस्दथ्यो । अर्को संयोग के पन्यो भने राजाले पुरस्कारको घोषणा गरेकै भोलिपल्ट चतुरेको बाकसको साँचो हरायो ।

चतुरेको भनाइअनुसार साँचो हराएको बाकसभित्र एउटा पुरानो बत्ती थियो । त्यसैले उसले सहरबासीलाई एकै ठाउँमा जम्मा गरेर उसको एउटा पित्तलको महत्त्वपूर्ण पानसबत्ती भएको बाकसको साँचो हराएको कुरा सुनायो ।

“त्यो पित्तलको पानस पनि कसरी महत्त्वपूर्ण भयो ?” - भिडबाट कसैले सोध्यो ।

“त्यो त मलाई पनि थाहा छैन । तर बत्तीसँगै एउटा बन्द चिठी छ । बत्ती र त्यो बन्द चिठी नखोली भोलिसम्म राजालाई पुर्‍याउन सके आधा राज्य पाइन्छ रे । तर मेरो दुर्भाग्य बत्ती भएको बाकसको साँचो हराएको छ । कसैले साँचो मेट्टाएर दिनुभयो भने उचित पुरस्कार दिनेछु ।”

उसको बाकसको साँचो त भेटिएन तर त्यसै रात उसको बत्ती भएको बाकस भने चोरियो ।

अर्को दिन कुनै सहरबासीले चतुरेको बाकसभित्रको बत्ती र चिठी लगेर राजालाई दियो । राजालाई दिएको बत्तीसँगैको बन्द चिठीमा लेखिएको थियो -

न्यायप्रेमी सरकार !

सरकारको यो सहरको चोर पत्ता लगाउने सदिच्छा पूरा गर्न मैले एउटा जुक्ति सोचें ।
सोचेको जुक्तिअनुसार मैले हिजो सहरमा प्रचार गरें :

“मेरो बाकसमा एउटा बत्ती र बत्तीसँगै एउटा चिठी छ । त्यो बत्ती र चिठी नखोली
भोलिसम्म राजा समक्ष पुर्‍याउन सके आधा राज्य पाइन्छ रे । तर दुःखको कुरा त्यो
बाकसको साँचो हराएको छ । कसैले साँचो भेटेर दिनुभयो भने राम्रो पुरस्कार दिनेछु ।”

मेरो प्रचार सुनेर यो बत्ती र चिठी लिएर आउनेले मेरो बाकस चोर्‍यो र बत्ती र चिठी
लिएर हजुरकहाँ आएको छ । अहिले सरकारका अगाडि उभिएको यो मानिस सहरको ठूलो
चोर हो । सरकार ! आवश्यक कार्यवाहीका लागि अनुरोध गर्दछु ।

सरकारको भक्त

चतुरप्रसाद

त्यसको भोलिपल्टै राजाले सहरमा ठूलो सभाको आयोजना गरे । भेलामा राजाले चोर
समाउने चतुरेको जुक्तिबारे सबै कुरा सुनाए । त्यही सभामा राजाले चतुरेलाई पुरस्कार
स्वरूप एकहजार चाँदीका सिक्का दिए । चोरलाई अपराधअनुसारको दण्ड मिल्यो ।

पिपल छायाको कारोबार

धेरै पहिले कुनै गाउँमा एउटा धनी मानिस बस्थ्यो । उसको नाम धनीराम थियो । उसले बाटाको छेवैमा ठूलो घर बनाएको थियो । उसको घरनजिकै पिपलको राम्रो चौतारी थियो । चौतारीबाट वरिपरिका रमाइला दृश्यहरू देख्न सकिन्थ्यो । गर्मीको बेला चौतारीको छायामा बसेर शीतल हावा खान निकै रमाइलो हुन्थ्यो । त्यसै कारणले धनीरामले त्यो चौतारी खुबै मन पराउँथ्यो ।

गर्मी महिनाको कुनै एक दिन धनीराम शीतल तापन चौतारीमा पुग्यो । धनीराम त्यहाँ पुग्दा कुनै अर्को मानिस चौतारीमा पुगेर पहिलेदेखि नै बसिरहेको थियो । चौतारीमा कुनै अर्को मानिस बसेको देखेर धनीरामलाई रिस उठ्यो । उसलाई त्यहाँ अरु मानिस बसेको मन परेन ।

चौतारीमा भेट भएपछि धनीराम र चतुरेबीचमा भएका कुराकानी यस्ता थिए ।

“तिमीलाई यो चौतारीमा कसले बस्नु भन्यो ?”- धनीराम ।

“चौतारी राम्रो लाग्यो र म आफैं बसेँ ।” - चतुरे ।

“राम्रो लाग्यो भन्दैमा अरूको चौतारीमा बस्न पाइन्छ ?”

“यो चौतारो तपाईंको हो र ?”

“हो यो मेरो चौतारो हो ! मेरो स्वीकृतिबिना अरूलाई यहाँ बस्न मनाही छ ।

“साढै गर्मी छ, मलाई एकछिन बस्न दिनुहोस् न ।”

“यो चौतारीमा मबाहेक अरू बस्न पाउँदैन ।”

वास्तवमा चौतारी धनीरामको थिएन । त्यो चौतारी साभा थियो । त्यो चौतारी धेरै पहिले गाउँलेहरू मिलेर बनाएका थिए । चतुरेलाई पनि यो कुरा थाहा थियो तर उसले प्रतिवाद गर्न उचित ठानेन र आफ्नो बाटो ततायो ।

धनीरामको कुराले चतुरेको चित्त बुझेको भने थिएन । “साभा चौतारीमा पनि बस्न नपाइने ?” उसको मनमा यो प्रश्न उठिरह्यो ।

अर्को दिन पनि चतुरे चौतारीमा गएर बस्यो । धनीराम आएर अघिल्लो दिनको जस्तै उसलाई हकार्ने सुरमा थियो । त्यत्तिकैमा चतुरेले भन्यो -

“मलाई देखेर तपाईं रिसाउनुभयो होला तर आज म अर्कै कामले आएको छु ।”

“अर्कै काम रे, कस्तो अर्कै काम ?”

“मलाई यो चौतारीको वरपिपलको छाया असाध्यै मन पन्यो ।”

“तर मन परेर के गर्ने ! यो चौतारी मेरो हो ।”

“ठीकै छ, चौतारी कसको हो भन्नेबारेमा मलाई केही भन्नु छैन । तर बेच्नुहुन्छ भने म पिपलको छाया मात्र किन्न चाहन्छु । यही कुरा राखौं भनेर आएको ।”

धनीराम धनी मात्र थिएन लोभी पनि थियो । छाया किन्ने कुराले ऊ निकै खुसी भयो किनभने चौतारी उसको थिएन । अर्को कुरा चतुरे छाया मात्रै किन्न खोजेको थियो, पूरै चौतारी किन्न त खोजेको थिएन । त्यसैले छाया किनबेच गर्ने कुराको सहमति भयो । दिनभरिको छलफल पछि छायाको मोलतोलको टुङ्गो लाग्यो । चतुरेले मोल भुक्तान गर्‍यो । सर्तनामा लेखियो र दुवैले एकएकप्रति सर्तनामा राखे । छाया किनबेचको सबै कार्य सकियो ।

छायाको कारोबारपछि चतुरेलाई चौतारीमा जान कुनै अप्ठेरो रहेन । ऊ मन लागेको बेला

जान्थ्यो, अघाउन्जी चौतारीमा बस्थो । केही दिनपछि एकदिन चतुरे धनेसाहुको आँगनमा पुगेर बस्थो ।

“ए चतुरे मेरो आँगनमा किन आएको ?” धनीरामले रिसाउँदै सोध्यो ।

चतुरेले जवाफ दियो, “वरपिपलको छाया तपाईंको आँगनमा छ, त्यसैले म छाया ताप्न आएको ।”

धनेसाहु भस्कियो - “हो त नि ऊसँग छाया परेको ठाउँमा बस्न पाउने त सहमति नै भएको छ । त्यतिवेला पनि त मेरो आँगनमा छाया थियो होला तर मैले मेरो आँगनमा पनि छाया पर्न सक्छ भन्ने कुरा किन सोच्न सकिनँ ।”

धनेलाई तुरुन्तै सम्झना भयो त्यो दिन वादल लागेको थियो । छिटपुट पानी पनि परेको थियो । त्यसैले सम्झौतापत्र लेख्दा धनेको घरभित्र बसेर लेख्नुपरेको थियो । धनीरामले चतुरेको चलाखी बुझ्यो । तर काम विग्रिसकेपछि चलाखी बुझेर के गर्ने ? धनेले मन बुझाउन प्रयास गर्‍यो “भैहाल्यो चिन्ता गरेर के हुन्छ र ? छायाको मोल पनि त राम्रै लिएको छु ।”

तिनै ताका धनीरामकी छोरीको बिहेको कुरा छिनियो । बिहेको दिन बिहानै दुलाहाको तर्फबाट आएका जन्तिहरू धनीरामका आँगनमा टनाटन भरिए । बिहेको रमझममा धनी रामको घर बिछट्टै रमाइलो थियो ।

अर्कोतिर चतुरे पनि आफ्नै योजनामा जुटेको थियो । उसलाई धनीरामले चौतारीमा एकछिन पनि बस्न नदिएको पटककै मन परेको थिएन । अर्को कुरा धनीराम घमन्डी पनि थियो । गाउँलेहरूप्रतिको धनीरामको घमन्डी व्यवहार पनि चतुरेलाई मन पटककै परेको थिएन ।

बिहेको रमझम चलिरहेको बेला चतुरे, उसका छिमेकी र दर्जनौँ गाईवस्तुको हुल विवाह मण्डपमा पुग्यो । गाईवस्तुको हुल विवाहको रमझमले तर्सियो । गाईवस्तु बाँबाँ र बुँबुँ गर्दै यताउता दौडन थाले ।

त्यति मात्र नभएर चतुरेको हुल बैठक, भान्साघर, पाहुनाकोठा जहाँजहाँ पिपलको छाया पुगेको छ त्यहीँत्यहीँ मनखुसी घुम्न थाले । बिचरा धनीरामसँग लाजले रातोपिरो हुनुबाहेक अरु उपाय थिएन ।

जन्तीहरू आश्चर्यमा परे । विवाह मण्डपमा त्यस्तो खैलाबैला मच्चिएको देखेर जन्तीहरू चतुरेसँग रिसाउन थाले । जन्ती रिसाउन थालेको देखेर चतुरेले भएको सबै कुरा जस्ताको तस्तै राख्यो । उसले धनीरामसँग भएको सहमतिपत्र पनि देखायो । चतुरेको कुरा सुनेर जन्तीहरू रिसाउनुको सट्टा रमाइलो मानेर पेट मिचिमिची हाँस्न थाले । धनीराम लाजले भुत्कुकै भयो ।

त्यसपछि धनीरामले विचार गर्‍यो त्यो गाउँमा बस्नु ठीक छैन । त्यसैले ऊ अर्को गाउँमा बसाइँ सर्‍यो । पिपल चौतारी पहिले जस्तै गाउँलेको भेटघाट, छलफल, सरसल्लाह गर्ने, आराम गर्ने ठाउँ भयो । त्यहीँ चौतारीमा बसेर गाउँलेले धनीरामको आधा घरलाई पाहुनाघर बनाउने र आधा घरमा चतुरे बस्ने सल्लाह गरे ।

“तर अरूको घरमा म कसरी बस्ने ? मैले धनीरामलाई पाठ मात्र सिकाउन खोजेको हुँ, उसको घरमा बस्न खोजेको होइन ।” चतुरेले असहमति जनायो ।

“यो घर र चौतारी तिम्रो बुद्धिले प्राप्त भएको हो । यो घरमा गाउँलेको पनि प्रशस्त परिश्रम भिजेको छ । फेरि तिम्रो घर पनि त छैन, धनीरामसँग पिपलको छाया किन्दा तिमीले तिम्रो घर बेचिसकेका छौ । त्यसैले तिमीले यो घरमा बस्न अप्ठ्यारो मान्नुपर्दैन ।” गाउँलेहरूले भने ।

चतुरे गाउँलेको सल्लाहमा सहमत भयो । उसले पिपल चौतारी र पाहुनाघरको मरम्मत सम्भार गर्ने जिम्मा पनि लियो ।

देख्ने अन्धो

चतुरेको छिमेकमा एउटा परिवार थियो । परिवारमा दुई दाजुभाइ थिए । जेठो दाजुकी श्रीमती पनि थिइन् । दुई दाजुभाइको सम्बन्ध राम्रै थियो, तर भाइजूले देवरलाई मन पराउँदैनथिन् । भाउजूको सोचाइमा देवर हुनुभन्दा नभएको भए राम्रो हुन्थ्यो ।

त्यसैले उनी सधैं नजिकैको मन्दिरमा गएर प्रार्थना गर्थिन्, “भगवान्, मेरो देवरलाई अन्धो बनाइदेऊ । तिमीले उसलाई अन्धो मात्र बनाइदियौ भने त्यसपछि के गर्नुपर्छ मलाई थाहा छ ।”

एकदिन कान्छो भाइलाई उत्सुकता जाग्यो, “भाउजू सधैं मन्दिरमा गएर केका लागि पूजा गर्छिन् ?” त्यसैले एकपटक ऊ भाउजूले थाहा नपाउने गरी उनको प्रार्थना सुन्न पछिपछि मन्दिरतिर गयो ।

उसले भाउजूको प्रार्थना सुन्न मन्दिर पछाडि बसेर कान थाप्यो । जब उसले भाउजूको प्रार्थना सुन्यो, ऊ चकित पयो । जे भए पनि भाउजूले त्यति साह्रो नराम्रो गर्छिन् भन्ने उसलाई लागेको थिएन ।

मन्दिरबाट घर फर्कदा कान्छो भाइको चतुरेसँग भेट भयो । उसलाई दुःखी र निरास देखेर चतुरेले त्यसको कारण साध्यो । भाइले भएको सबै व्यहोरा बतायो र भाउजूको दुष्टताबाट बच्ने उपाय बताइदिन पनि चतुरेसँग अनुरोध गर्‍यो ।

चतुरेले भन्यो, “आज म विचार गर्छु, त्यसको उपाय म भोलि बताउँला ।”

अर्को दिन चतुरेले बताएको उपायअनुसार कान्छो भाइ भाउजू मन्दिर जानुभन्दा पहिले नै मन्दिरपछाडिको रूखको टोडकामा लुक्यो । उसकी भाउजूले सधैंभैं भगवानसँग अन्धो बनाउने प्रार्थना सिध्याइन् । त्यसपछि उसले आफ्नो आवाजलाई भाउजूले नचिन्ने गरी भन्यो, “तिम्रो देवरलाई एक महिनासम्म मीठोमीठो खानेकुरा दियौ भने ऊ अन्धो हुन सुरु गर्नेछ र तीन महिनाभित्र केही पनि देख्न नसक्ने गरी पूरै अन्धो हुनेछ ।”

त्यसपछि उसले रूखको टोडकावाट परेवा उडाइदियो । भाउजूलाई लाग्यो त्यो परेवा त्यही भगवान् हो जसले देवरलाई अन्धो बनाउने उपाय बताएको थियो । भाउजूले परेवालाई नमस्कार गर्दै भनिन्, “भगवान्को जय होस् !”

त्यसको भालिपल्टदेखि भाउजूले देवरलाई मीठोमीठो खानेकुरा दिन थालिन् । वासमतीको सुगन्धित चामलको भुजा, माछामासु र मीठोमीठो तरकारी; त्यो पनि दिनको तीनतीनपटक, कान्छाको अनुहार फेरिन धेरै दिन लागेन ।

एक महिना पुगेकै दिन भाइले दाजुसँग भन्यो, “दाजु मैले धर्मलो देख्न थालें किन होला ?” भाइले यो कुरा भाउजूले सुन्ने गरी भनेको थियो । उद्देश्य पूरा हुन लागेको देखेर भाउजू मख्ख परिन् । उनी विहानदेखि साँझसम्म मीठो खाना बनाउन व्यस्त रहन थालिन् ।

देवर पनि बेलाबेला आँखा कमजोर हुँदै गएको कुरा दोहोर्‍याउँथ्यो । देवरको आँखा कमजोर हुँदै गएको कुराले भाउजूको मीठो खाना बनाउने जाँगर अझ बढाउँथ्यो ।

“अव त म केही पनि देख्न सकिदैन ।” तीन महिनापछि भाइले भन्यो । दुवै जनाले उसले नसुन्ने गरी गाली बजाए । दुवै जनाले सल्लाह गरे, “अव यसलाई वाटोवाट पन्छाउनुपर्छ । यसलाई पन्छायौ भने यसको सम्पत्ति पनि हाम्रै हुन्छ ।”

एकदिन अन्धाले भन्यो, “दिउँसो तपाईंहरू बाहिर जानुहुन्छ । मलाई भुस्याहा कुरुरले सताउँछन्, एउटा बलियो लौरो ल्याइदिनुस् न ।”

“अव कति नै वाँचन पाउलास् र ?” उनीहरूले एउटा बलियो लौरो खोजेर भाइलाई दिए । उनीहरूको योजना उसलाई बाँधेर नजिकैको भिरबाट खसाउने थियो ।

एकदिन उसकी भाउजू उसलाई बाँध्न डोरी लिएर उसको नजिकै पुगिन् अन्धो बनेको देवरले भाउजूको योजना बुझेको थियो । ऊ अन्धो भएको थिएन, उसले अन्धो भएको वहाना मात्र पारेको थियो । त्यसैले भाउजू नजिकै आएको मौका पारेर अन्धाले भएभरको बल लगाएर भाउजूको पिठ्युँमा लौरो बजान्यो ।

तीनतीन महिनासम्म वसीवसी खाएको मीठो खानाको बल लगाएर बजारेको लौरोको चोटले भाउजू अवेत भएर लडिन् । अन्धो चिच्यायो, “ए दाजुभाउजू ! बाहिर आउनुस्-आउनुस् !! मैले एउटा कुरुरलाई भुत्तुकै पारें ।”

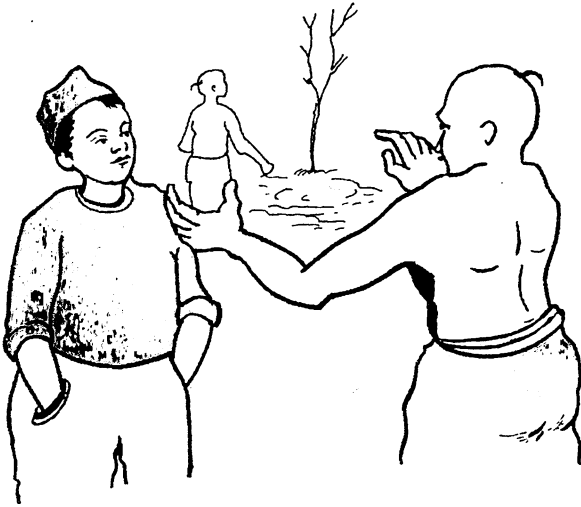
दाजु बाहिर आएर हेर्छ त श्रीमतीको विजोग ! दाजुले श्रीमतीको विजोग मात्र देखेन, भाइको चतुराई पनि बुझ्यो ।

त्यसपछि दाजुले भाइसँग माफी माग्दै भन्यो, “भाइ हामीलाई माफ गर, अब कहिल्यै पनि तिम्रो कुभलो सोच्नेछैनौं ।”

उनीहरूको कल्याडबल्याड हल्ला सुनेर छिमेकी चतुरे पनि त्यहिँ आइपुग्यो । आफ्नो बुद्धिको चमत्कार देखेर ऊ आफैं रमाइरहेको थियो ।

दुई पण्डितको कथा

“पण्डितजीहरू दुवैलाई नमस्कार !”

चतुरेको घरअगाडिको बाटोबाट
दुईजना पण्डित कतै जाँदै थिए ।
उनीहरूलाई देखेर चतुरेले नमस्कार
गर्‍यो ।

“कता जाँदै हुनुहुन्छ ?” चतुरेले
सोध्यो !

“पल्लो गाउँमा पुराण सुनाउन जाँदै
छौं ।” पण्डितले जवाफ दिए ।

“खाना खानुभएको छैन होला, गाउँ अझै टाढै छ । यतै भान्सा गरेर जाँदा राम्रो होला कि !”

चतुरेको कुरा पण्डितहरूलाई पनि बेसै लाग्यो । उनीहरू चतुरेकहाँ खाना खाने
कुरामा सहमत भए । चतुरेको श्रीमती माइतीमा गएकी थिइन । पण्डितहरूलाई चोटामा
बसाएर चतुरे खाना तयार गर्न लाग्यो ।

चतुरेको घरनजिकै सफा पानीको खोलो थियो । एकजना पण्डित नुहाउन खोलातिर लागे ।

“पण्डितजी ! तपाईंहरू निकै विद्वान् हुनुहुन्छ हगि ? जसले पनि धार्मिक कर्मकाण्डमा
तपाईंहरूलाई नै खोज्छन् ।” चतुरेले खानाको तयारी र पण्डितसँगको गफगाफ दुवै
भ्याइरहेको थियो ।

नुहाउन नगएका पण्डितले चतुरेलाई जवाफ दिए, “त्यो नुहाउन गएको पण्डित नाम
मात्रैको पण्डित हो । त्यसलाई एउटा श्लोक पनि शुद्धसँग उच्चारण गर्न आउँदैन, मेरो
भरमा पण्डित बनेको छ । त्यो गधा हो गधा ! बुझिस् चतुरे ?”

एकछिनपछि नुहाउन गएका पण्डित नुहाएर फर्किए र अर्का पण्डित नुहाउन गए । त्यही
मौका पारेर कुरै कुरामा नुहाइसकेका पण्डितले पनि चतुरेसँग नुहाउन गएका पण्डितलाई

केही नजान्ने, सोभासाभालाई ठग्न मात्र सक्ने र उसैको भरमा मात्र कर्मकाण्ड गर्न सक्ने कुरा सुनाए । उनले पनि चतुरेसँग कुरा गर्दा वेलावेला नुहाउन गएका पण्डितलाई गधा भने । एउटै गाउँमा बस्ने, कर्मकाण्ड, सप्ताह-पुराणमा सँगसँगै हिँड्ने तर एकले अर्कालाई मान्छे नगन्ने र मौका पारेर अर्काको कुरा काट्ने ती पण्डितहरूको बानी चतुरेलाई पटकै मन परेन ।

पण्डितहरूको नुहाइधुवाइ र पूजापाठ सकिएपछि चतुरेले भन्यो-

“भान्सा तयार भयो, खाना खान आउनुहोस् ।”

बिहान सबेरैदेखि केही नखाई लामो बाटो हिँडेका पण्डितहरू भोकाएका थिए । चतुरेको उनीहरूप्रतिको श्रद्धा देखेर उनीहरूले सोचेका थिए, चतुरेले पक्कै पनि मीठो खाना बनाएको होला । पण्डितहरू मुख मिठाउँदै भान्सातिर लागे ।

पण्डितहरू धोती फेरेर खाना खान पिकामा बसे ।

लौ फसाद ! चतुरेले खाना त ल्यायो तर ठूलूला बाटामा कलिलो र हरियो घाँस र थोरथोरै भिजाएको चना र भुस !

“हाम्रो यत्रो बेइज्जती ! हामी तँलाई श्राप दिन्छौं ।” दुवै पण्डित रिसले आगो भए ।

चतुरेले शान्त स्वरमा भन्यो, “पण्डितजीहरू ! नरिसाउनुहोस्, मैले त तपाईंहरूले लाए । अह्नाएको काम मात्र गरेको हुँ । दुवैले एकअर्कालाई गधा भन्नुभयो, मैले त्यहीअनुसारको खाना ल्याइदिँ । भन्नुस् यसमा मेरो के दोष छ ?”

ती पण्डितहरूले न केही बोल्न सके न त एकअर्कालाई हेर्न नै ।

चतुरे भने पण्डितहरूले नदेख्ने गरी मरीमरी हाँस्यो ।

खेतको पहाड

चतुरेको छिमेकी गाउँमा एकजना जमिन्दार बस्दथ्यो । जमिन्दारको गाउँको पुछारमा ठूलो फाँट थियो । त्यो फाँटको आधा खेत जमिन्दारको थियो । तर जमिन्दारलाई एउटा समस्या थियो । जमिन्दारको खेतमा स-सानो पहाडजस्तो देखिने ठूलो ढिस्को थियो । जमिन्दार त्यो पहाडलाई सम्झाउन चाहन्थ्यो तर पहाड सम्झाउँदा लाग्ने खर्च देखि भने डराउँथ्यो ।

एकदिन जमिन्दार खेतसँगैको बाटोमा बसेर त्यही पहाडबारे सोच्दै थियो, टुप्लुक्क चतुरे पुग्यो ।

“के सोच्दै हुनुहन्छ जमिन्दार बा ?”

“यो खेतको पहाड कसरी पन्छाउन सकिएला ? यही धुनमा छु चतुरे बाबु !” जमिन्दारलाई चतुरे चलाख छ भन्ने थाहा थियो । त्यसैले उमेरमा चतुरे जमिन्दारभन्दा धेरै कान्छो भए पनि अरूलाई जस्तो हेपेर कुरा गर्दैनथ्यो ।

“यसको चिन्ता नगर्नुस्, यो पहाड पन्छाउने जिम्मा मेरो भयो ।” एकछिन सोचेर चतुरेले भन्यो ।

“कसरी पन्छाउँछौ ?”

“यसमा तपाईंले चिन्तै नगर्नुस् जमिन्दार बा । कसरी पन्छाउने भन्ने कुरा मेरो जिम्मामा छोडिदिनोस् ।”

“अनि कति लिन्छौ त पहाड पन्छाएको ?”

“यत्ति कामको पनि केको पैसा, त्यो पनि आफ्नै गाउँको मान्छेसँग तपाईंले एकपैसा दिनुपर्दैन ।”

मानौं पहाड पन्छाउनु वरको सिन्को पर सार्नु हो । जमिन्दार खुसी भयो ।

“अनि कहिले पन्छाउने त यो पहाड ?”

“भोलि नै पन्छाउँदा पनि हुन्छ, तर मैले हिजो मात्र खेतीपातीको काम सकें । केही कमजोर भएको छु । केही दिन अलि तागतिलो खाना खएर बलियो हुन्छु, अनि पन्छाउँला हुन्न ?”

“तिमी आजैदेखि मेरो घरमा आऊ । तिम्रा लागि खानेबस्ने सबै व्यवस्था म गर्छु ।” सस्तोमा पहाड पन्छिने कुराले जमिन्दार हुनसम्म खुसी भयो । त्यसै दिनदेखि नै चतुरे जमिन्दारको घरमा बस्न थाल्यो । जमिन्दारको मेजमानीमा मीठोमीठो खानाले हप्ता दिनभित्रै चतुरेको रडरूप फेरियो ।

“अब त पहाड पन्छाउने कि ?” - चतुरे जमिन्दारको घरमा बसेको सय दिन पुगेपछि एकदिन जमिन्दारले चतुरेका अगाडि कुरा राख्यो ।

“म भोलि नै पहाड पन्छाउँछु, यसलाई लगेर रानीवनको पैरोमा राख्ने विचार गरेको छु । खेत पनि सफा हुने, पैरोमा पनि हरियाली भरिने ।” चतुरेले तुरुन्तै जवाफ दियो । “बरू पहाड पन्छाएको हेर्न गाउँलेहरूलाई पनि खबर गर्नुहोस् ।”

अर्को दिन बिहान टन्न खाजा खाएर चतुरे खेततिर लाग्यो । खेतमा पुग्दा गाउँलेहरू पनि रमिता हेर्न खचाखच थिए ।

चतुरेले दुईओटा केराका पात मगायो । ऊ दुईओटा हात घुँडामा राखेर घोटो पन्यो । केराका पातलाई उसको पिठ्युँमा राख्न लगायो । पिठ्युँमा केराका पात राखिसकेपछि गाउँलेहरूलाई भन्या, “लौ गाउँले दाजुभाइहरू हो ! त्यो पहाड उठाएर मेरो पिठ्युँमा राख्नुस् ! अनि म यसलाई अहिल्यै रानीवनको पैरोमा पुर्‍याएर राख्छु ।”

त्यसपछि मात्र जमिन्दार र गाउँलेहरूले थाहा पाए उनीहरूलाई चतुरेले उसको अर्को चर्तिकलामा फसायो ।

“यसपटकको खेतीपातीको थकाइ राम्रै गरी मेटियो ।”

- चतुरे मनमनै हाँस्दै घरतिर लाग्यो ।

लौ पन्यो फसाद

एकदिन काम विशेषले चतुरे कतै जाँदै थियो । बाटामा उसले तीनजनालाई भेट्यो ।
उनीहरू तीन भाइ थिए । चतुरे र ती तीन भाइ सँगसँगै एउटै बाटो लागे ।

चतुरे नयाँनयाँ कपडा लगाएर चिटिक्क परेको थियो । ती तीन भाइले सल्लाह
गरे - “कुनै तरिकाले यसका नयाँ कपडा फुत्काउनुपर्छ ।”

साँझको बास चतुरे पनि ती तीन भाइसँग बस्यो । खानासाना खाएर उनीहरूले सुत्ने
सुरसार गर्न थाले ।

त्यसै वेला एक भाइले प्रस्ताव राख्यो - “रात लामा छन् । हामीलाई जसरी पनि
रात बिताउनु छ । त्यसैले हामी आफ्नाआफ्ना कथा सुनाऔँ । जसले अपत्यारिलो कथा भन्न
सक्छ - त्यसैको जित हुनेछ, जित्नेले भनेको कुरा अरू तीन जनाले मान्नुपर्नेछ ।”

दुई भाइले तुरुन्त स्वीकार गरे किनभने यो प्रस्ताव ती तीनै भाइको सल्लाहले राखिएको थियो ।

“तिम्रो के विचार छ चतुरे ?” एक भाइले चतुरेलाई सोध्यो ।

“ठीक छ, मेरो पनि सहमति छ तर पहिले तपाईंहरूले आफ्ना कथा सुनाउनुहोस्, अनि म
सुनाउँला ।” चतुरेको सहमति सुनेर ती तीनै भाइ खुसी भए ।

त्यसपछि जेठो भाइले आफ्नो कथा भन्न सुरु गर्‍यो, “म जन्मेको दिनको कुरा हो । आमाले बुबालाई घरअगाडिको ठूलो आँपको रूखबाट आँप टिपिदिनुहोस् भन्नुभयो । बुबाले अल्छी गर्नुभयो । अनि म गएर दुई टोकरी आँप टिपें । सबैले मज्जासँग खायौं । जन्मेकै दिन छोराको आँप टिपेर खान दियो भनेर आमा निकै खुसी हुनुभयो ।”

सबै भाइले चतुरेलाई हेरे । जेठो भाइको कुरा पत्यारिलो त थिएन तर उसको कुरा नपत्याउनुको अर्थ उसको जित हुन्थ्यो । त्यसैले चतुरेले जवाफ दियो - “हुन सक्छ ।”

दोस्रो भाइले भन्यो, “मेरो उमेर एकहप्ता मात्र भएको थियो, नजिकैको जङ्गलमा बुबासँग सिकार खेल्न गएँ । बुबाले ठूलो बाघ देखेर गोली चलाउनुभयो । तर गोली बाघको खुट्टामा मात्र लाग्यो । बाघले बुबालाई भ्रम्टेर मार्ने आँटको थियो - मैले बाघलाई समाएर छिन्नभिन्न पारेर मारें । मैले कमिजभित्र लगाएको बनियन त्यही बाघको छालाको हो ।”

“खै बनियन हेरूँ ।” चतुरेले यो कुरा भनेन किन भने यसको अर्थ उसको कुरा अपत्यारिलो हुन सक्थ्यो । अपत्यारिलो हुनुको अर्थ कथा भन्नेको जित हुन्थ्यो ।

त्यसपछिको कथा भन्ने पालो कान्छो भाइको थियो । कान्छो भाइ पनि के कम थियो र ! उसले कथा भन्न सुरु गर्‍यो, “मेरो उमेर एक महिना पनि पुगेको थिएन, एकपटक म साथीहरूसँग माछा मार्न समुद्रमा गएँ । तर आधा दिन बितिसक्दा पनि हामीले एउटा पनि माछा समाउन सकेनौं । अनि म समुद्रमा डुबें । लगातार चार घण्टासम्म डुबेपछि समुन्द्रको पिँध भेटें । त्यहाँ एउटा पहाड जत्रो विशाल माछा थियो । मैले एक मुक्का दिएको त माछो खुत्रुकै ।

मलाई असाध्यै भोक लागेको थियो । मैले त्यही समुन्द्रको पिँधमै एक थुप्रा सुकेका दाउरा खोजें । त्यो विशाल माछालाई आगोमा पोलेँ । माछाले टन्न अघाएपछि मात्र बाहिर आएँ ।”

“हुन सक्छ समुद्रका ठूलाठूला माछा समुद्रको पिँधमै बस्छन् ।” चतुरेले कान्छो भाइको पत्याउनै नसकिने कुरामा पनि अविश्वास गरेको देखाएन ।

त्यसपछिको कथा सुनाउने पालो चतुरेको थियो । चतुरेले आफ्नो कथा सुरु गर्‍यो -
 “मैले तपाईंहरूले जस्तो अचम्मलाग्दा काम गर्न सकिनँ । तर धेरै वर्ष पहिले म कपासको खेती गर्थेँ । एकपटक अचम्म भयो - मैले कपास टिप्दाटिप्दै कपासको एउटा दानामा कपासको सट्टा तीन जना मानिस भेटेँ । ती मानिस साना मात्र थिएनन्; साह्रै साना थिए - केवल माहुरी जत्रा मात्र । मैले तिनीहरूको पालनपोषण

गरें । ती मानिस हुकँदै गए । एक वर्षभित्रै तिनीहरू खेतीपाती गर्न सक्ने भए । खुसीको कुरा के थियो भने तिनीहरूले मलाई कपास खेतीमा सघाउँथे । तर उनीहरूसँग खुसीको कुरा मात्रै थिएन, तिनीहरू अल्छी र बेलावेला काममा ठग्न खोज्थे । बेलावेला तिनीहरूको पिठ्युँमा लठ्ठी नबसाए कामै गर्दैनथे ।

एकपटक म काम विशेषले बाहिर गएको थिएँ । त्यही मौका पारेर तिनीहरू भागेछन् । ती अल्छी र ठगभगुवा अरू कोही नभएर तिमीहरू नै हो । तिमीहरूलाई खोज्दा खोज्दा हैरान परें, तर आशा भने मारिनँ । बल्ल आज तिमीहरूलाई भेटेँ । उता कपास खेती चौपट छ । ल तिमीहरू अहिले नै हिँड ।”

लौ पन्यो फसाद चतुरेको कुरा साँचो होइन भन्दा पनि चतुरेको जित हुन्छ किनभने अपत्यरिलो कुरा गर्नेको जित हुनेछ भनेर पहिल्यै सर्त राखिएको छ । साँचो हो भन्दा पनि चतुरेसँग उसको कपास खेतीमा काम गर्न जानुपर्ने ।

चतुरेको कुराले ती तीनै भाइ अक्क न बक्क परे । ती तीन भाइले एकअर्कालाई मुखामुख गरेर हेर्न थाले । तिनीहरू मनमनै भन्दै थिए, “आफूले खनेको खाल्डोमा आफैं परियो ।”

त्यतिन्जेलसम्म चतुरेले विचार गर्‍यो, “यी मोरालाई पछि लगाएर पनि के गर्ने ? खै ! गरी खालान् जस्ता देखिँदैनन् । पालनको मात्र हैरानी ।”

त्यसैले एकछिन पछि चतुरेले भन्यो, “तर एउटा सर्त मान्छौ भने तिमीहरूलाई छोड्न सक्छु ।”

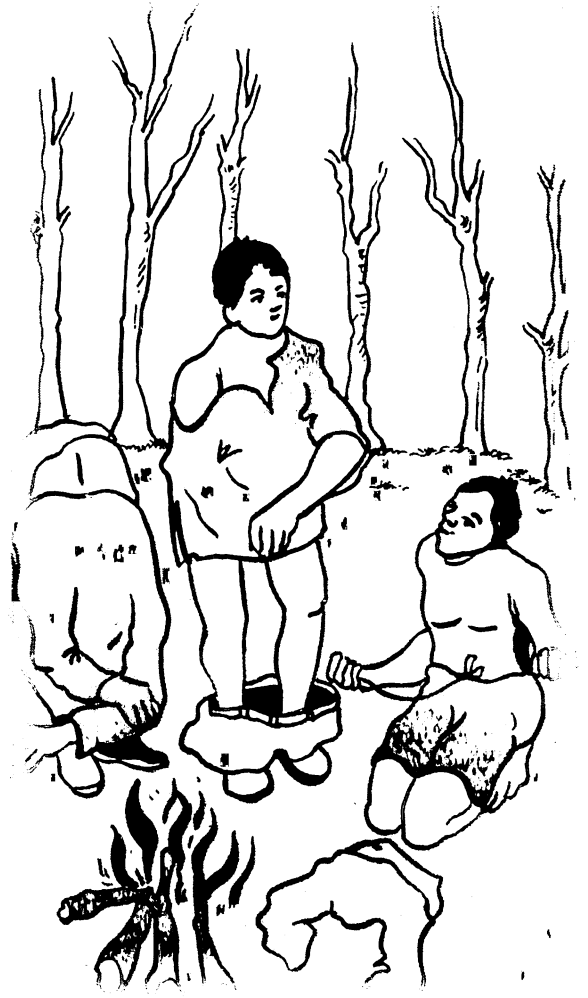
भन चतुरे तिम्रो सर्त के हो ?’ तिनै भाइमा केही आशा पलायो ।

“तिमीहरूले लगाएका कपडा दिन्छौ भने तिमीहरूलाई छोडिदिन्छु ।”
चतुरेले भन्यो ।

चतुरेको सर्त मन्जुर गर्ने पर्ने थियो ।
होइन भने चतुरेको पछिपछि लागेर
उसले भनेअनुसार गर्नुपर्थ्यो । त्यसैले
एकै स्वरमा तीनै भाइले भने, “चतुरे !
तिम्रो सर्त हामीलाई मन्जुर छ ।”

चतुरेले ती तीन भाइ कपडाको कुटुरो
बनायो । कपडाको कुटुरोलाई
लौरोको एकापट्टि बाँध्यो र लौरो
काँधमा राखेर आफ्नो ब्राटो ततायो ।

विचरा ती तीन भाइ जाडाले थुर-थुर ।
नानी हो ! तिमीले यो कथा पत्यायौ ?
पत्यायौ भने ठीक छ । तर पत्याएनौ
भने ... । पत्याएनौ भने के गर्नुपर्छ
तिमीहरूलाई थाहा छँदै छ नि !, कि
कसो ?

ढुङ्गे भोल

“नमस्कार बुबा !”

“नमस्कार बाबु ! कति कामले आयौ कुन्नि ?” “यसो डुलेर घर फर्कदै गरेका, रात पर्न आँदयो, बास पाइन्छ कि भनेर ।”

बनजङ्गल, खोला, भरना नदी हेर्दै घुम्न चतुरेलाई निकै मन लाग्थ्यो । यसपटक पनि ऊ घुमेर फर्कदै थियो ।

चतुरेको बास माग्ने कुरा सुनेर घरबेटी बा अलमल्ल परे । बास नदिऊँ भने साँभको पाहुँना, बास दिऊँ भने उसलाई खाना दिनुपर्ने । फेरि चतुरे घरबेटी बाको चिन जानको मान्छे पनि थिएन र नातेदार पनि थिएन । त्यसैले घरबेटीबाले भने “बास त साङ्ग्रो गरौँला, केही भएन, तर खानलाई अण्डेरो छ नि त बाबु, मसँग केही छैन ।”

चतुरेले विचार गर्‍यो, “यी बूढाबा अलि कन्जुस रहेछन् । यति ठूलो घर भएर पनि खानलाई केही छैन रे ।” अनि एकछिन विचार गरेर चतुरेले भन्यो, “खानाको चिन्ता नगर्नुस्, मलाई बास मात्रै भए पनि पुग्छ ।”

झ्याउँकिरी कराउन थाले । भमक्क साँभ पन्यो । चिसो चिसो पनि भयो । उनीहरू घरभित्र पसेर अगेनाको आगो ताप्न थाले ।

आगो ताप्दै गर्दा चतुरेलाई थाहा भयो उसको पेटमा मुसा पनि कुद्न थालेछन् । तर घर बेटीले खाना छैन भनिसकेको छ । एकछिन विचारेर चतुरेले भन्यो, “एउटा कराही र अलिकति पानी पाइएला बुबा ?”

“केका लागि खोज्यौ कराही र पानी ?” बूढाबाले सोधे ।

“ढुङ्गाको सुप बनाउन, मसँग एउटा ढुङ्गो छ यसको साह्रै मीठो सुप बन्छ ।” दिउँसो राम्रो लागेर नदीकिनारबाट उसले एउटा ढुङ्गो ल्याएको थियो । त्यही ढुङ्गो भोलाबाट भिकेर देखाउँदै चतुरेले भन्यो ।

“के नभा'को कुरा गरेको चतुरे बाबु ? ढुङ्गाको पनि सुप बन्छ ?”

“बन्छ बुबा बन्छ, म तपाईंलाई अहिल्यै बनाएर देखाइदिन्छु । हेर्नुस् न ।

बूढाले कराही र पानी दिए । चतुरेले सफा गरेर उम्लँदै गरेको पानीमा ढुङ्गा राख्यो । “यसलाई नुन खुर्सानी चाहिँदैन बाबु ?” उत्सुकतापूर्वक सुप हेर्दै गरेका बूढाबाले सोधे । “भए त चाहिँन्थ्यो, तर नभए पनि खास फरक पर्दैन ।” चतुरेले जवाफ दियो ।

“छ छ यत्रो घरमा नुनखुर्सानी पनि नहुने त कुरै भएन ।” चतुरेले सुपमा नुनखुर्सानी राख्यो । एकछिन पछि चतुरेले भन्यो । यसो त “यो सुप यसै पनि मीठो छ तर प्याज राख्न पाए अभै राम्रो हुन्थ्यो ।”

“छ चतुरे बाबु प्याज पनि छ ।”

चतुरेले सुपमा प्याज राख्यो । चतुरेले सुप पकाउन निकै मेहनत गरेजस्तो गरी डाडु चलाउँदै गयो । “अरू केही चाहिँन्थ्यो कि ?” बूढाबाले सोधे ।

“खास केही चाहिँदैन, तर छ भने अलिकति सुकुटी राख्न पाए निकै मीठो हुने थियो ।”

चतुरेले अगेनामाथि सुकाएको सुकुटी देखिसकेको थियो ।

“छ बाबु छ, दसैँमा काटेको खुसीको सुकुटी बाँकी छ ।”

ढुङ्गाको सुप खान बूढाबा पनि उत्सुक देखिन्थे । उनले सुकुटी राखेको नाइलै चतुरेको अगाडि राखिदिए । चतुरेले सुपमा सुकुटी राख्न कन्जुस्याईं गरेन ।

“ल बुबा चाखुन्स् त कस्तो भयो ?” आहा ! क्या मीठो, यो त भातसँग खान पाए अभै मीठो हुन्थ्यो ।”

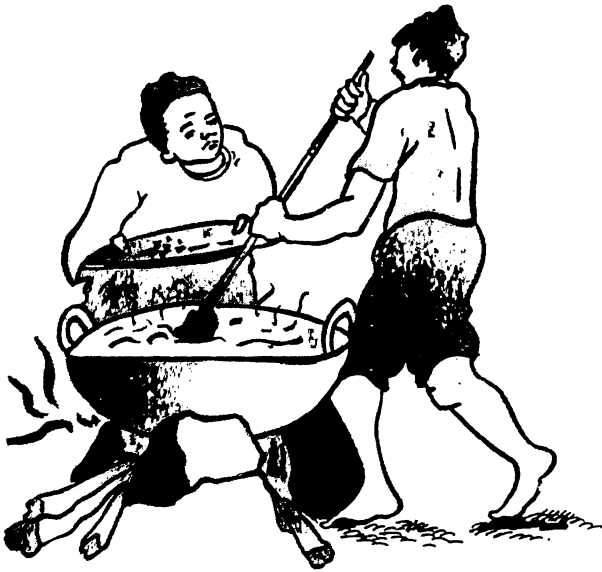
बूढाबाले चामल भिके र आफैँ भात पकाए । चतुरेको ढुङ्गाको भोल र बूढाबाको भातको संयुक्त स्वाद निकै मीठो थियो । दुवै जनाले जिब्रो पड्काउँदै पेटमा दौडेका मुसा मारें ।

अर्को दिन बिहान चतुरेले बिदा भाग्दै थियो । बूढाबाले भने, “बाबु मलाई तिम्रो त्यो ढुङ्गा दिन्छौ ? हिजो साँझ पकाएको भोल खुबै मीठो लाग्यो ।”

“तर यसको सुप बनाउँदा हिजो साँझ राखेका सबै कुरा राख्ने भए मात्र दिन्छु ।” चतुरेले सर्त राख्यो ।

“हुन्छ बाबु हुन्छ, म सबै राखेर मात्र ढुङ्गे सुप बनाउँला ।”

चतुरे बूढाको वृद्धि देखेर हाँस्दै आफ्नो बाटो लाग्यो । बूढाबाले पछिसम्म पनि ढुङ्गाको सुपको स्वाद लिन छोडेनन् ।

पाठ्यक्रम विकास केन्द्रद्वारा वि.सं २०५७ मा प्रकाशित

बाल सन्दर्भसामग्रीहरू

- बाललीला
(कविता सङ्ग्रह) संयोजन: बाल साहित्य समाज, नेपाल
- अल्छीको औषधी
(कथा सङ्ग्रह) गोरखबहादुर सिंह
- टाटे-पाङ्ग्रे
(कथा सङ्ग्रह) संयोजन: बाल साहित्य समाज, नेपाल
- केही अमर मानिस
(जीवनी) संयोजन: बाल साहित्य समाज, नेपाल
- बाईस पाटन-त्रिपन्न ताल
(हाम्रा सम्पदा) संयोजन: बाल साहित्य समाज, नेपाल
- The Tales Retold
(Short stories) Jagannath Awa
- The Songs of Children
(Rhymes) Collection: Bal Sahitya Samaj
- के कसरी बन्छ ?
(विज्ञान तथा वातावरण) विश्वम्भर चञ्चल
- पेटमा भूत कसरी पस्यो ?
(विज्ञान तथा वातावरण) धुब घिमिरे
- सङ्गत गुनको फल
(कथा सङ्ग्रह) रमेश विकल

श्री ५ को सरकार
शिक्षा तथा खेलकुद मन्त्रालय
पाठ्यक्रम विकास केन्द्र